

เกียรติภูมิ คนคลองสาน

สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสูสเทโว)

สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ ๑๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสูสเทโว) พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

ท่านมีพระนามเดิมว่า “แพ พงษ์पालะ” พระนามฉายาว่า “ตีสูสเทโว” ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๓๙๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายบุตรกับนางอัน พงษ์पालะ เป็นชาวสวน ตำบลบางลำพูล่าง อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี มีพี่น้องรวมทั้งหมด ๗ คน

เมื่อพระชนมายุได้ ๗ ขวบ ทรงเริ่มศึกษาอักขระครั้งแรกที่วัดทองนพคุณ เนื่องจากโยมบิดาเลื่อมใสในสมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) ต่อมาเมื่อสมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระธรรมวโรดม ย้ายไปครองวัดราชบูรณะราชวรวิหาร (วัดเลียบ) ขณะนั้นพระชนมายุได้ ๑๓ ปี โยมบิดาจึงพาไปถวายเป็นศิษย์สมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) ท่านจึงได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๑ และกลับไปเล่าเรียนอยู่วัดทองนพคุณตามเดิม นอกจากนี้ยังได้ศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักพระอาจารย์โพ วัดเศวตฉัตร

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ ปี สมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) ให้ไปรับมาอยู่กับท่านที่วัดพระเชตุพน เพราะท่านได้มาอยู่ที่วัดนั้น ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมกับสมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) เป็นพื้น นอกจากนั้นได้ทรงเล่าเรียนกับเสมียนตราสุขบ้าง พระโหราธิบดี (ชุ่ม) วัดทองนพคุณบ้าง พระอาจารย์โพ วัดเศวตฉัตรบ้าง ได้เข้าสอบพระปริยัติธรรมเป็นครั้งแรกที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ แต่แปลตกหาได้เป็นเปรียญในปีนั้นไม่

เมื่อพระชนมายุครบอุปสมบท ในปี พ.ศ. ๒๔๑๙ แต่ประจวบว่าในขณะนั้น สมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) พระอาจารย์อาพาธ ต้องอยู่ประจำเพื่อพยาบาล จึงยังมิได้มีโอกาสอุปสมบท และเมื่อสมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) ไกลถึงมรณภาพนั้น ท่านแนะนำให้ไปอยู่เป็นศิษย์ สมเด็จพระวันรัตน์ (แดง สีลวฑฺฒโน) วัดสุทัศน์ แต่ครั้งยังเป็นพระเทพกวี

ครั้งสมเด็จพระวันรัตน์ (สมบุรณ์) มรณภาพแล้ว จึงได้ไปถวายตัวเป็นศิษย์สมเด็จพระวันรัตน์ (แดง) แล้วอุปสมบทที่วัดเศวตฉัตร อันเป็นวัดใกล้บ้านเกิดและสำนักเรียนเดิม เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๒๒ โดยมี สมเด็จพระวันรัตน์ (แดง) วัดสุทัศน์ แต่ครั้งยังเป็นพระธรรมวโรดม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระโหราธิบดี (ชุ่ม) วัดทองนพคุณ และ พระอาจารย์โพ วัดเศวตฉัตร เป็นคู่พระกรรมวาจาจารย์ แล้วมาอยู่ที่วัดสุทัศน์กับสมเด็จพระวันรัตน์ (แดง) ต่อมา

ในตอนนี้ได้เล่าเรียนกับสมเด็จพระวันรัตน์ (แดง) เป็นพื้น และได้ไปเรียนกับ สมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์ ตั้งแต่เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์บ้าง เมื่อสมเด็จพระวันรัตน์ (แดง) ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดม ได้ตั้งให้ท่านเป็นพระครูใบฎีกาในฐานานุกรมตำแหน่งนั้น แล้วเลื่อนเป็นพระครูวินัยธรโดยลำดับ

ขณะเมื่อทรงเป็นพระครูวินัยธรได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมเป็นครั้งที่ ๒ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้เป็นเปรียญ ๔ ประโยค ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๒๘ เข้าแปลพระปริยัติธรรมอีกเป็นครั้งที่ ๓ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แปลได้อีกประโยคหนึ่งรวมเป็น ๕ ประโยค

ถึงปีฉลู พ.ศ. ๒๔๓๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระศรีสมโพธิ ครั้นถึงปีวอก พุทธศักราช ๒๔๓๙ อันเป็นวันในรัชกาลแห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบหมื่นวันแห่งการเสวยราชย์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเสมอพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามเดิม พระราชทานตาลิปัตรแฉกประดับพลอยและเพิ่มนิตยภัต ในคราวเดียวกันกับที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระธรรมวโรดม (แดง) วัดราชบูรณะราชวรวิหาร (วัดเลียบ) เป็น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ถึงปีจอ พ.ศ. ๒๔๔๑ ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่พระเทพโมลี ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระธรรมโกศาจารย์

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระราชทานหิรัญบัฏ ทรงเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระพรหมมุนี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ทรงได้รับพระราชทานสุพรรณบัฏเลื่อนสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่สมเด็จพระพุฒาจารย์

ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธ สิ้นพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีจารึกในพระสุพรรณบัฏดังนี้

“คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงให้เฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราชตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สุขุมวิธาน ดำรงสกลสังฆปริณายก ตรีปิฎกกลากุสโลภาส อานันทมหाराชพุทธมามกาจารย์ ติสสเทวาทิธานสังฆวิสุตปาวจนุตตม โศภณวิมลศีลสมาจารวัตร พุทธศาสนิกบริษัทคารวสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ อดุลคัมภีรญาณสุนทร บวรสังฆารามคามวาสี อรัญญวาสี เสด็จสถิต ณ วัดสุทัศน์เทพวราราม ราชวรมหาวิหาร อารามหลวง”

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘ พระองค์ทรงพระประชวรด้วยโรคชรา และเสด็จดับขันธ์ สิ้นพระชนม์ลงเมื่อเวลา ๐๓.๐๐ น. ที่ตำหนักวัดสุทัศน์เทพวราราม สิริพระชนมายุ ๘๙ พรรษา